

ĐAU ĐÁU KIẾP NHÂN SINH

■ MINH PHÚC

GẦN NỬA THẾ KỈ LÀM VIỆC VÀ CỐNG HIẾN, ĐẾN NAY KHI ĐÃ BƯỚC SANG TUỔI THẤT THẬP, GS. NGUYỄN MAI TRỌNG NHUẬN VẪN LÀM VIỆC KHÔNG NGỪNG NGHỈ VÀ TIẾP TỤC CỐNG HIẾN CHO ĐỜI VỚI TINH THẦN ĐẦY SÁNG TẠO. VỚI DÁNG VẼ NHANH NHẼN, ĐÔI MẮT TINH ANH, CON NGƯỜI ÔNG LUÔN TOÁT LÊN SỰ MẮN TIẾP, KHIÊM NHƯỜNG. Ở ÔNG CÓ SỰ HÒA QUYẾN CAO ĐỘ GIỮA NHÀ GIÁO, NHÀ KHOA HỌC VÀ NHÀ QUẢN LÝ.

NÓI NGHIỆP TRUYỀN THỐNG GIA ĐÌNH

GS.TS Mai Trọng Nhuận sinh ngày 11/2/1952 trong một gia đình có truyền thống hiếu học. Làng Đông Thái - quê hương ông nằm bên bến Tam Soa hiền hoà, nơi gặp nhau giữa ba con sông Ngàn Phố, Ngàn Sâu và Sông La, được xếp vào top 10 làng khoa bảng của cả nước. Nơi đây núi sông giao hòa như bức tranh thủy mặc giữa đất trời thơ mộng được xem là mảnh đất địa linh nhân kiệt, nơi sản sinh ra bao đấng hào kiệt, những bậc kỳ tài xuất chúng, những anh hùng dân tộc, danh nhân lỗi lạc và nhà yêu nước nổi tiếng như: Đại danh y Hải Thượng Lãn Ông, Đại thi hào Nguyễn Du, Nguyễn Công Trứ, Phan Đình Phùng, Trần Phú, Hà Huy Tập, Ngô Đức Kế, Huy Cận...

Dòng họ Mai ở xã Tùng Ảnh (huyện Đức Thọ, Hà Tĩnh) vốn nổi danh khắp cả nước với truyền thống khoa bảng. Thừa hưởng truyền thống của dòng họ, lịch sử hào hùng, vẻ vang của quê hương đã tạo nên khí chất của Mai Trọng Nhuận. Bất cứ ai đã từng tiếp xúc, được làm việc với GS.TS Mai Trọng Nhuận đều nhận thấy con người ông toát lên phẩm chất của một người thầy, một trí thức điềm đạm, khiêm nhường, thân ái và gần gũi. Bằng tài năng và trí tuệ, ông đã để lại nhiều ấn tượng và tình cảm tốt đẹp, sự kính trọng trong lòng các thế hệ học trò. Là người thầy đứng trên bục giảng, ông ý thức rất rõ việc cần thiết phải đổi mới phương pháp dạy học, luôn nỗ lực nâng cao

trình độ sư phạm và chuyên môn, đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy. Ông là nhà sư phạm giỏi, nhà khoa học và nhà quản lý có tầm ảnh hưởng rộng rãi trong ngành và xã hội, được sinh viên và đồng nghiệp yêu mến, kính trọng. Trong suy nghĩ của đồng nghiệp và học trò, GS.TS Mai Trọng Nhuận là nhà giáo hiểu sâu, biết rộng và khả năng truyền đạt cuốn hút tài tình. Những bài giảng của ông luôn tạo hứng khởi cho sinh viên, ở đó không chỉ là kiến thức sâu rộng, những trải nghiệm thực tế quý báu được ông thu lượm suốt dặm dài nghiên cứu, mà còn là niềm đam mê, nhiệt huyết dẫn thân của một nhà khoa học hàng đầu.

Sau khi thôi công tác quản lý, như cánh chim không mỏi, ông không cho phép mình ngơi nghỉ, tiếp tục truyền lửa đam mê sáng tạo khoa học và phục vụ xã hội. Với nhà giáo Mai Trọng Nhuận thì sự nghiệp trồng người là sự nghiệp thiêng liêng và cao quý hơn tất cả. Hiện ông vẫn tích cực tham gia giảng dạy đại học và sau đại học, hướng dẫn cao học và nghiên cứu sinh ở Khoa Địa chất, Khoa Khoa học Liên ngành, Khoa Quản trị và Kinh doanh, rồi lãnh đạo Phòng thí nghiệm trọng điểm ĐHQGHN về địa môi trường và ứng phó biến đổi khí hậu. Công việc đó giúp ông tiếp tục đào tạo nhiều cán bộ khoa học, quản lý trình độ sau đại học.

Là một trong những người đầu tiên đẩy mạnh hoạt động kiểm định chất lượng và đảm bảo

chất lượng giáo dục ở Việt Nam, từ 2015 đến nay, GS.TS Mai Trọng Nhuận còn tích cực tham gia giảng dạy nhiều khoá kèm định viên kiểm định chất lượng giáo dục, góp phần phát triển và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực trong lĩnh vực này. Với uy tín, tầm ảnh hưởng của mình, ông còn được mời tham gia giảng dạy, thuyết giảng ở nhiều trường đại học danh tiếng thế giới như: Đại học Kyoto, Đại học Liên hợp Quốc... Không chỉ có vậy, vừa là nhà khoa học, nhà giáo, nhà quản lý nên ông hiểu được những lĩnh vực mà đất nước đang rất cần trong bối cảnh hội nhập sâu rộng. Ông là một trong những người đề xuất và triển khai chương trình đào tạo cử nhân khoa học tài năng đầu tiên ở Việt Nam từ năm 1997. Với tầm nhìn xa rộng, ông đã trực tiếp chỉ đạo xây dựng một số chương trình đào tạo, nghiên cứu mang tính tiên phong, mở đường cho các lĩnh vực khoa học quan trọng như biến đổi khí hậu, khoa học bền vững, giám sát hiện trường, quản trị an ninh phi truyền thống...

Tiếp bước những người thầy đáng kính của mình, ông đã góp phần xây dựng đội ngũ đồng đảo các nhà khoa học về địa chất, biến đổi khí hậu, nhà quản lý cho nước nhà. Bao năm cống hiến và có những đóng góp xuất sắc trong sự nghiệp đào tạo, là một nhà giáo mẫu mực, nhà quản lý tài năng, được xã hội ghi nhận. GS.TS Mai

Trọng Nhuận luôn là tấm gương sáng về tinh thần học tập suốt đời, về sự tận tâm, tận tụy với sự nghiệp trồng người và cống hiến hết mình cho giáo dục.

NHÀ KHOA HỌC TÀI NĂNG

Là một nhà địa chất, bước chân ông đã đặt lên muôn nẻo đường của Tổ quốc. Mỗi tác đất, mỗi mảnh đất không chỉ mang trong mình giá trị khoa học giúp ông hiểu được "lời của đất" để thu được những công trình nghiên cứu có tính khai phá về học thuật và giá trị thực tiễn cao trong khoa học địa chất, mà hơn tất cả, đó là tình yêu quê hương, đất nước và mong muốn cống hiến cho ngành địa chất nước nhà. Mỗi bước chân đến là một niềm vui nhưng cũng đầy trách nhiệm. Khi đứng trước vấn đề cần nghiên cứu, ông thường đặt ra tiêu chí ưu tiên, trước hết đó là giá trị đóng góp thực tiễn, tiếp đó là những vấn đề khó ít ai làm. Nghiên cứu địa chất khác với một số ngành khoa học khác đó là phải đi thật nhiều, thăm dò và phân tích thực địa, trèo đèo, lội suối. Đôi khi một cục đất nhỏ, một mẫu đá thô kệch lại quý hơn cả vàng vì trong nó chứa đựng kho thông tin quý giá về địa chất, địa mạo. Từ đó, giúp chúng ta có những qui hoạch, chiến lược phát triển vùng. Như ông từng nói, nếu không có những thông tin quý giá đó, chỉ cần phát triển dân cư trên một nền địa chất yếu, không ổn định, xảy ra động đất thì thảm họa thật khôn lường.

Ông được biết đến là nhà khoa học đầu ngành, có uy tín cao trong giới khoa học trong và ngoài nước về khoa học trái đất, môi trường, biến đổi khí hậu và phát triển bền vững. Những công trình nghiên cứu của ông không những có ý nghĩa về mặt lý luận khoa học, có giá trị thực tiễn lớn, mà còn đạt tới độ chuyên sâu giúp cung cấp những cơ sở nghiên cứu nền tảng, những công nghệ lõi để từ đó phát triển các nghiên cứu liên ngành, xuyên ngành trong nhiều lĩnh vực liên quan. May mắn là ông có một mạng lưới đồng nghiệp là các nhà khoa học hàng đầu thế giới nên luôn được cập nhật, trao đổi và thảo luận những vấn đề nóng hổi, cấp bách trong nghiên cứu đang diễn ra. Có thể thấy, những công trình nghiên cứu của GS.TS Mai Trọng Nhuận đều nhanh chóng tiếp cận những thành tựu khoa học thế giới và đạt trình độ quốc tế. Mỗi công trình của ông là một đóng góp quan trọng không chỉ cho ngành địa chất, khoa học trái đất mà còn với khoa học về biến đổi khí hậu, phát triển bền vững ở Việt Nam cũng như thế giới. Trong đó có nhiều công trình, phát hiện mới cung cấp những luận cứ, những kiến giải đặc biệt giá trị như một lời tham vấn hiệu quả cho các tổ chức quốc tế hàng đầu.

Trong sự nghiệp nghiên cứu của mình, GS.TS Mai Trọng Nhuận đã công bố hơn 90 bài báo trên các tạp chí quốc tế và trong nước có uy tín, hơn 60 bài báo khoa học tại các hội, nghị, hội thảo trong và ngoài nước, đồng thời chủ biên và tham gia biên soạn nhiều giáo trình, sách chuyên khảo cả tiếng Việt và tiếng Anh (do các nhà xuất bản nổi tiếng xuất bản như Springer, Cambridge Press...)... Ông tích cực tham gia giải quyết các vấn đề cấp bách của đất nước thuộc lĩnh vực chuyên môn của mình như làm cố vấn trưởng, chủ trì dự án và báo cáo kết quả điều tra, đánh giá mức độ, phạm vi ô nhiễm môi trường biển do sự cố môi trường gây ra tại một số tỉnh miền Trung, đề xuất các giải pháp về thể chế, chính sách, khoa học công nghệ để bảo vệ môi trường, khắc phục các sự cố môi trường biển; xây dựng báo cáo đánh giá tác động môi trường dự án mỏ sắt Thạch Khê Hà Tĩnh, đề xuất được các giải pháp phát triển bền vững vùng mỏ này, đảm bảo cho việc khai thác quặng sắt hiệu quả gắn liền đảm bảo an toàn môi trường, sinh thái, hài hoà lợi ích của các bên tham gia,... Ông là đồng chủ biên Bách khoa thư địa chất lần đầu tiên được xuất bản ở Việt Nam.

Là một nhà khoa học uy tín, GS.TS Mai Trọng Nhuận

đã chủ trì nhiều đề tài, dự án nghiên cứu khoa học các cấp. Từ năm 2008 đến 2016, ông đã chủ trì 5 đề tài nghiên cứu khoa học cấp nhà nước, nhiều đề tài cấp bộ và tương đương về ứng phó biến đổi khí hậu, tài nguyên, môi trường biển, địa chất môi trường, địa hoá môi trường; chủ trì các đề tài hợp tác quốc tế với Na Uy (về nâng cao năng lực giảm thiểu địa tai biển trong bối cảnh biến đổi khí hậu), với Nhật Bản (về xây dựng quốc gia chống chịu với tai biến, xây dựng xã hội cacbon thấp); chủ trì nhiều đề tài nghiên cứu chuyển giao cho các cơ sở điều tra cơ bản về tài nguyên, môi trường của Bộ Tài nguyên và Môi trường. Ông có đóng góp tích cực cho xây dựng dự thảo nội dung Nghị quyết 120 của Chính phủ về phát triển bền vững đồng bằng sông Cửu Long, thích ứng với biến đổi khí hậu (2017) và Nghị quyết Trung ương 36 khóa XIII về Phát triển bền vững kinh tế biển Việt Nam (2018) và được Bộ trưởng Bộ Tài nguyên và Môi trường tặng bằng khen về những cống hiến này. Tính hiệu quả và ứng dụng của một số đề tài đã được kiểm chứng trong thực tế và có sự ảnh hưởng lớn trong lĩnh vực nghiên cứu. Năm 2000, cùng với các nhà khoa học của Đại học Tokyo, ông đã đề xuất sử dụng nước sông Đà cung cấp nước sinh hoạt cho Thành phố Hà Nội nhằm hạn chế khai thác nước ngầm gây sụt lún đất và được ứng dụng vào thực tiễn (năm 2003). Đặc biệt, GS.TS Mai Trọng Nhuận đã đề xuất ý tưởng, trực tiếp tổ chức xây dựng chương trình khoa học, công nghệ cấp Nhà nước phục vụ phát triển bền vững Tây Bắc, đồng thời tích cực tham gia chỉ đạo thực hiện chương trình này. Ngoài ra, ông cũng là đồng tác giả của 3 chứng nhận quyền sở hữu trí tuệ.

Là nhà khoa học hiểu nhiều, biết rộng và có chiều sâu kiến thức, GS.TS Mai Trọng Nhuận còn “lấn sân” sang nhiều lĩnh vực. Bất cứ vấn đề gì mang lại lợi ích cho cộng đồng, cho sự phát triển bền vững của đất nước là ông không nề hà “nhảy” vào cuộc. Không chỉ trong lĩnh vực chuyên môn của mình, phổ nghiên cứu của ông còn bao trùm sang nhiều lĩnh vực, sang cả địa hạt của khoa học xã hội và nhân văn. Tiêu biểu phải kể đến “Nghiên cứu xây dựng luận cứ khoa học và quy trình phát hiện, đào tạo, bồi dưỡng, sử dụng nhân tài phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước” (GS.TSKH. Đào Trọng Thi, GS.TS Mai Trọng Nhuận và cộng sự).

CỐNG HIẾN KHÔNG NGỪNG NGHỈ

GS.TS Mai Trọng Nhuận đã được tin nhiệm giữ nhiều chức vụ quản lý: Ông từng là Giám đốc ĐHQGHN; thành viên Ban chỉ đạo quốc gia về hội nhập quốc tế giáo dục và khoa học, công nghệ; thành viên Hội đồng Quốc gia Giáo dục và Phát triển nhân lực; Chủ tịch Hội đồng Chức danh giáo sư Nhà nước khối ngành khoa học trái đất và mỏ, thành viên Hội đồng chức danh giáo sư Nhà nước; Phó Chủ tịch Hội đồng tư vấn Ủy ban quốc gia về biến đổi khí hậu; Chuyên gia cao cấp; Chủ tịch Hội đồng Đảm bảo chất lượng Giáo dục ĐHQGHN; Phó Chủ tịch Tổng hội địa chất Việt Nam... Mặc dù gách vác nhiều trọng trách, ở mỗi nhiệm vụ, ông đều hoàn thành tốt công việc được giao, được lãnh đạo nhà trường và đồng nghiệp ghi nhận. Khát vọng và một tầm nhìn dài rộng của nhà quản lý đã giúp ông thu được những đột phá trong công việc của mình.

Là người đã có nhiều công trình nghiên cứu thiết thực đóng góp cho đất nước trong vấn đề ứng phó với biến đổi khí hậu, sau khi thôi quản lý,

Ông vẫn tiếp tục âm thầm cống hiến sức lực của mình cho sứ mệnh bảo vệ môi trường, phát triển bền vững như người chiến sĩ kiên cường trong cuộc chiến chống biến đổi khí hậu tại Việt Nam. Trước những hệ lụy khôn lường mà biến đổi khí hậu gây ra, ông nguyện dâng thân vào một lĩnh vực mới với tâm nguyện duy nhất là đem những hiểu biết của mình chung tay cùng cộng đồng trong cuộc chiến không cân sức giữa con người và thiên nhiên. Ông bảo: Việt Nam là một trong những quốc gia dễ bị tổn thương và chịu ảnh hưởng đầu tiên, khắc nghiệt nhất do biến đổi khí hậu gây ra càng khiến ông đau đầu, trăn trở khôn nguôi về môi trường sống xung quanh, về bài toán kiếp nhân sinh của con người và tương lai dân tộc. Ông cảm thấy trách nhiệm của mình rồi từ đó lại vùi mình vào nghiên cứu. Hiện ông VẤN chủ trì nhiều đề tài, dự án nghiên cứu khoa học, ứng dụng quan trọng của Việt Nam và quốc tế về các lĩnh vực môi trường, biến đổi khí hậu. Những công trình nghiên cứu công phu của ông đã gây được tiếng vang lớn, như một thứ vũ khí hiệu quả giúp chúng ta vững tin ứng phó và thích ứng với biến đổi khí hậu.

Ở vào tuổi thất thập, lẽ ra con người ta chọn cuộc sống nghỉ ngơi, an nhàn vui thú điền viên, nhưng với GS.TS Mai Trọng Nhuận thì khác. Ông vẫn dành nguyên vẹn tâm lực, trí lực để cống hiến cho đời, cho sự nghiệp khoa học và giáo dục nước nhà. Ông tâm niệm: “khi còn sức thì còn tiếp tục làm việc và cống hiến”. Hiện ông đang chủ trì những đề tài khoa học lớn đòi hỏi

người “tổng chỉ huy” phải có sự hiểu biết uyên bác, kinh nghiệm thực tế dày dặn và tư duy tổ chức tài tình. Những tố chất đó, với một người “từng trải” trong khoa học, trong quản lý như ông đều có đủ. Những đề tài ông đang chủ trì như: đề tài khoa học, công nghệ cấp nhà nước về xây dựng luận cứ khoa học và thực tiễn cho nghiên cứu khoa học, phát triển công nghệ, chuyển giao tri thức để phát triển bền vững vùng Tây bắc giai đoạn 2020-2025, và đề tài cấp Bộ Tài nguyên và môi trường về “Nghiên cứu xây dựng cơ sở khoa học và thực tiễn, quy trình đánh giá chất lượng hệ sinh thái vùng biển ven bờ bằng công nghệ tiên tiến phục vụ quản lý tài nguyên và môi trường”.

Nhờ uy tín, phổ hiểu biết sâu rộng và có bề dày kinh nghiệm trong nhiều lĩnh vực, ông đã được lãnh đạo Đảng, Nhà nước mời tham vấn cho những quyết sách quan trọng, những chính sách có tác động lớn đối với sự phát triển bền vững của đất nước. Với những cống hiến bền bỉ, đóng góp cho sự nghiệp đào tạo và nghiên cứu khoa học cho đất nước nói chung và ĐHQGHN nói riêng, GS.TS.NGUT Mai Trọng Nhuận đã được trao tặng nhiều danh hiệu cao quý như: Bằng khen của Thủ tướng Chính phủ (2002), Huân chương lao động hạng Ba (2005), Huân chương lao động hạng Nhì (2018), Giải thưởng Cảnh cộ hàn lâm của Chính phủ CH Pháp (2007)...